

Nr 78.

Ankom till riksdagens kansli den 18 april 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för tillverkning av röntgenfilm m. m.

(1:a avd.)

I propositionen nr 163 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 7 mars 1941, föreslagit riksdagen att till Lån för tillverkning av röntgenfilm m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 december 1940 anmälde *statens industri-kommission*, att ställföreträdaren för chefen för försvarsstaben på uppdrag av överbefälhavaren hos kommissionen gjort framställning om undersökning av frågan angående landets försörjning med röntgenfilm och röntgenpapper samt fotografisk film och fotografiskt papper. I denna framställning hade framhållits bl. a., att det vore av vikt, att försörjning i krig med röntgenfilm och -papper säkerställdes genom ändamålsenliga åtgärder. Hittills hade behovet tillgodosetts huvudsakligen genom import, men numera finnes vissa förutsättningar att eliminera beroendet av utlandet på detta område, sedan en inhemsk tillverkning igångsatts av aktiebolaget Ceaverken i Strängnäs. Detta företag hade framställt produkter, som enligt utförda prov vore att anse som fullt användbara. Risk förefunnes för att tillverkningen till följd av otillräcklig avsättning helt komme att nedläggas. Ur krigsberedskapssynpunkt skulle detta innebära en så stor olägenhet, att statliga olägenheter syntes påkallade för att möjliggöra driftens upprätthållande, och för sådant ändamål ifrågasattes vissa i framställningen angivna åtgärder.

Industrikommissionen hade med anledning av denna framställning verkställt undersökning rörande möjligheten att tillverka jämväl råfilm inom landet samt vidtagit vissa angivna åtgärder i syfte att tillföra Ceaverken beställningar på röntgenfilm för att driften vid fabriken skulle kunna upprätthållas. Vid de förhandlingar, som ägt rum mellan representanter för kommissionen och Ceaverken, hade från företagets sida begäran framställts om erhållande av ett statslån till ett belopp av högst 500,000 kronor för täckande

av hittills förekomna utgifter för experiment och anläggningar samt för tillgodoseende av rörelsekapital för driftens fortsatta bedrivande.

Under åberopande av vad sålunda förekommit framhöll industrikommissionen såsom sin uppfattning, att det syntes synnerligen angeläget, att den verksamhet aktiebolaget Ceaverken upptagit kunde i fortsättningen bedrivas för förbättring av landets försörjning med en vara, där vi hittills varit helt beroende av utländsk tillförsel. Bolagets fortsatta tillverkning av färdigfabrikat vore enligt kommissionens mening nödvändig jämväl med hänsyn till den tekniska forskning, vartill kommissionen tagit initiativet i syfte att möjliggöra den svenska cellulösans utnyttjande såsom filmunderlag. Kommissionen förordade med hänsyn härtill, att i enlighet med vad som föreslagits i överbefälhavarens framställning sådana anordningar träffades, att för upprätthållande av bolagets rörelse betryggande avsättning bereddes bolagets produktion, och ansåg kommissionen, att detta kunde ske genom att lån av statsmedel på ett till 400,000 kronor jämkat belopp beviljades bolaget.

Sedan industrikommissionen i skrivelse från handelsdepartementet den 17 december 1940 anmodats att lämna vissa närmare upplysningar och förslag i ämnet, har kommissionen i skrivelse den 6 mars 1941 inkommit med den sålunda begärda utredningen.

Industrikommissionen anför i sistnämnda skrivelse, att dess framställning den 4 december 1940 avsett, att aktiebolaget Ceaverkens hittillsvarande verksamhet skulle kunna genom stöd från statens sida upprätthållas och om möjligt utvidgas till att omfatta såväl en ökad produktion av röntgenfilm, röntgenpapper och fotografiskt papper som en nyproduktion av flygfilm. Det hade jämväl varit kommissionens förhoppning, att det statliga stödet skulle bereda bolaget möjlighet att så småningom höja kvaliteten på sina olika produkter.

I skrivelsen lämnas vissa uppgifter angående *lagerhållning* och *årsbehov* av nyssnämnda produkter samt angående försörjningsläget i fråga om erforderliga råvaror. Vidare lämnar kommissionen vissa i propositionen intagna uppgifter rörande såväl bolagets *produktionsförmåga* som *ekonomiska ställning*. Av sistnämnda uppgifter framgår, bland annat, att praktiskt taget samtliga aktier i bolaget ägas av direktör Claes Andersson, Stockholm, som också är ensam ledamot av bolagets styrelse.

Vad angår den *säkerhet* som bolaget skulle kunna ställa för eventuellt statslån och *betalningsvillkoren* för lånet har industrikommissionen uttalat sig på sätt framgår av propositionen, och beträffande lånets *storlek* har kommissionen anfört följande:

Bolagets rörelse hade visat sig under nuvarande förhållanden knappast vara ekonomiskt lönande. Helt naturligt hade då direktören Andersson såsom ägare av bolaget och tillika dess ojämförligt störste fordringsägare sökt antingen konsolidera rörelsen eller överlåta densamma på möjligast förmånliga villkor. Försöken hade dock icke hittills lett till sådana resultat, att Andersson ansett sig kunna vara tillfredsställd därmed. Han sade sig därför hava övervägt att överlåta fabriken till något utländskt företag i branschen, en åt-

gärd som givetvis kunde innebära risk för rörelsens nedläggande. Emellertid hade han ansett sig först böra bereda staten tillfälle att överväga, om och i vad form stöd borde lämnas bolaget för fortsatt bedrivande av dess rörelse. Då frågan om ett statslån härvid uppkommit, hade Andersson uppställt det villkoret, att förvaltningsaktiebolaget Nordkaps fordran å 251,000 kronor skulle helt gäldas ur statslånet. Återstoden av statslånet skulle användas till likvid av Ceabolagets övriga skulder samt såsom rörelsekapital.

Ett rörelsekapital om 140,000 kronor skulle enligt Anderssons förmenande vara tillräckligt för en tillverkning av 36,000 m² röntgenfilm per år. Vid en fördubbling av denna tillverkning skulle enligt Anderssons beräkningar krävas i ytterligare rörelsekapital 150,000 kronor samt en nyinvestering i »lösa inventarier» med omkring 50,000 kronor. Vid en sådan utökning av produktionen, att landets totala behov av röntgenfilm därigenom skulle kunna täckas, torde en ytterligare betydande förstärkning av rörelsekapitalet erfordras, varjämte enligt Anderssons uppgift »lösa inventarier» behövde inköpas för högst 100,000 kronor och nya lokaler antingen förhyras eller byggas till en kostnad av likaledes högst 100,000 kronor. Kommissionen ifrågasatte om det icke vore lämpligt, att Kungl. Maj:t i samband med avlåtande av förslag till riksdagen rörande ett statslån till bolaget å 400,000 kronor tillika hemställde om riksdagens bemyndigande att, därest så skulle befinnas önskvärt, från därför lämpat anslag bevilja bolaget ytterligare statslån om högst 200,000 kronor.

Industrikommissionen anför vidare, att under tiden efter avlämnande av kommissionens skrivelse den 4 december 1940 allvarliga ansträngningar gjorts att annorledes än genom det ifrågasatta statslånet skapa förutsättningar för rörelsens fortsatta bestånd. Då emellertid dessa ansträngningar misslyckats, hade kommissionen efter förhandlingar med direktören Andersson upprättat utkast till låneavtal och förbindelse, vilka Andersson för egen del och såsom firmatecknare för bolaget förklarat sig villig underteckna så snart han erhållit besked att beslut fattats om avlämnande av proposition till riksdagen. Även övriga aktieägares underskrifter å förbindelsen vore då att förvänta.

Omförmälda utkast till avtal och förbindelse hava i sin helhet intagits i propositionen.

Slutligen anför industrikommissionen, att det under förhandlingarna framkommit, att aktiebolaget Ceaverken träffat avtal med Ceaverkens generalagentur aktiebolag, vars styrelse bestode likaledes av direktören Andersson, om sistnämnda bolags övertagande av generalagenturen för Ceaverkens försäljning mot en ersättning till agenturbolaget av 15 procent å försäljningen. För att, därest staten skulle bevilja aktiebolaget Ceaverken det ifrågasatta lånet och i samband därmed tillförsäkra sig bestämmande inflytande över bolagets ledning, lämna öppet för ledningen att avgöra om och på vilka villkor försäljningen fortfarande borde anförtros agenturbolaget, hade Andersson förklarat sig beredd att såsom firmatecknare för sistnämnda bolag underteckna en förbindelse att på anfordran av aktiebolaget Ceaverken för den tid statslånet vore helt eller delvis gällande annullera det mellan detta bolag och agenturbolaget träffade generalagenturavtalet. Därjämte hade Andersson förkla-

rat sig beredd att underskriva en förbindelse av innehåll att han, om lånet senast den 15 maj 1941 beviljades, så länge det icke vore till fullo guldet avstode från alla anspråk på royaltysättning o. dyl., som han eljest kunde vara berättigad att under nämnda tid framställa mot bolaget.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande:

Av vad i ärendet förekommit framgår, att behov föreligger att säkerställa viss tillverkning inom landet av röntgenfilm, röntgenpapper, fotografisk film (flygfilm) och fotografiskt papper. Utredningen synes vidare visa, att det ifrågavarande syftet lämpligen torde med minsta omgång kunna vinnas genom åtgärder, ägnade att trygga fortsättandet och den ändamålsenliga utvecklingen av den verksamhet, som sedan några år bedrivs av aktiebolaget Ceaverken, vilket bolag är det enda inhemska företaget på området. De av industrikommissionen med bolaget förda underhandlingarna hava ådagalagt, att det önskade resultatet icke torde kunna uppnås under annan förutsättning än att staten ställer rörelsekapital till bolagets förfogande. För egen del är jag beredd att tillstyrka en dylik anordning. I enlighet med vad kommissionen förordat torde det erforderliga beloppet böra lämnas i form av lån. Vad angår lånets storlek lärers detsamma med hänsyn till vad i ärendet härutinnan upplysts tillsvi vidare få bestämmas till det av kommissionen föreslagna beloppet 400,000 kronor.

Beträffande villkoren för lånets tillgodonjutande biträder jag industrikommissionens förslag. Överenskommelse med bolaget torde sålunda få träffas i huvudsaklig överensstämmelse med de utkast till avtal och förbindelse, vilka företetts i ärendet, och vilka synas ägnade att på ett såvitt möjligt tillfredsställande sätt tillvarataga statens intressen.

Enligt vad industrikommissionen anfört kan, beroende på verksamhetens omfattning, ytterligare lån till bolaget, utöver nyssnämnda belopp av 400,000 kronor, framdeles bliva behövt. Det nya lånebehov, som sålunda kan tänkas uppkomma, beräknas av kommissionen till 200,000 kronor. Skäl synas mig tala för bifall till kommissionens förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle påkalla det, medgiva en dylik ökning av lånesumman. Det torde för sådant fall få bero på Kungl. Maj:t att föreskriva de närmare villkoren för detta nya lån. Jag förutsätter emellertid, att dessa villkor till sina huvuddrag komma att sammanfalla med villkoren för lånet å 400,000 kronor.

Medel för tillgodoseende av ifrågavarande lånebehov i dess helhet torde böra beviljas under ett och samma anslag. Anslagsbeloppet, tillhopa 600,000 kronor, torde böra anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Utskottet.

Utskottet har icke kunnat finna annat än, att den föreslagna lånetransaktionen inrymmer föreskrifter, som knappast skulle kunna undgå att väcka betänkligheter och röna kritik om normala förhållanden vore rådande.

Med hänsyn till behovet av att i nuvarande läge säkerställa viss tillverkning inom landet av röntgenfilm m. m. i beredskapssyfte, vilket måste anses vara av största vikt, finner sig utskottet emellertid böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Till detta tillstyrkande vill utskottet foga den förhoppningen, att det efter investering av statsmedel skall bliva möjligt att genom forskning och teknisk nydaning utveckla och förbättra den industri, varom här är fråga, varigenom landet även i framtiden skulle kunna göra sig mera oberoende av utländsk import på förevarande område.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Lån för tillverkning av röntgenfilm m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering i fonden för låneunderstöd anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor.

Stockholm den 18 april 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Bernhard Nilsson, Torsten Ström, Lindström, Heiding, Karl Magnusson, Bäckström, Gustaf Iwar Anderson, friherre De Geer, Gillström* och *Ekströmer*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Skoglund* i Dovers-
torp, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Danielsson, Ward, Isacson, Andersson*
i Södergård, fru *Alvén*, herrar *Hansson* i Rubbestad och *Eriksson* i Frägsta.

Reservation

av herrar *Bernhard Nilsson, Ekströmer* och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Utskottet har icke kunnat finna annat än, att den föreslagna lånetransaktionen inrymmer föreskrifter, som äro ägnade att ingiva starka betänkligheter. Särskilt gäller detta villkoret att av den föreslagna lånesumman ej mindre än 251,000 kronor omedelbart skola avses för att till den ifrågasvarande industriens ägare återbetala av honom i industrien investerat lånekapital. Utskottet förutsätter, att denna bestämmelse utgår ur avtalet.

Med hänsyn till behovet av att i nuvarande läge säkerställa viss tillverkning inom landet av röntgenfilm m. m. i beredskapssyfte, vilket måste anses vara av största vikt, finner sig utskottet emellertid böra sätillvida tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag, att från den föreslagna lånesumman av-

drages ovannämnda belopp, utjämnat till 250,000 kronor, och att låneanslaget bestämmes till 350,000 kronor. Till detta tillstyrkande — — — på förvarande område.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Lån för tillverkning av röntgenfilm m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering i fonden för låneunderstöd anvisa ett reservationsanslag av 350,000 kronor.»